

 Biblioteca deschisă

Ouvrage publié avec le concours du
MINISTÈRE FRANÇAIS CHARGÉ DE LA CULTURE
– CENTRE NATIONAL DU LIVRE

Lucrare publicată cu concursul
MINISTERULUI FRANCEZ AL CULTURII
– CENTRUL NAȚIONAL DE CARTE

Fernand Combet

SchrummSchrumm

*sau Excursia Duminicală
la Nisipurile Mișcătoare*

R o m a n

Traducere din franceză de Corina UNGUREAN

15
Din 1995

CARTIER *în toate librăriile bune*

CARTIER

Editura Cartier, SRL, str. București, nr. 68, Chișinău, MD2012.

Tel./fax: 24 05 87, tel.: 24 01 95. E-mail: cartier@cartier.md

Editura Codex 2000, SRL, Strada Toamnei, nr.24, sectorul 2, București.

Tel./fax: 210 80 51. E-mail: codexcartier@gmail.com

www.cartier.md

-15%
pentru 2010

*Cărțile CARTIER editate în 2010 și având sigla **CARTIER** pentru 2010 pot fi procurate, în toate librăriile bune din România și Republica Moldova, cu o reducere de 15% din prețul indicat pe copertă.*

LIBRĂRIILE CARTIER

Casa Cărții, bd. Mircea cel Bătrân, nr. 9, Chișinău. Tel./fax: 34 64 61. E-mail: casacartii@cartier.md

Librăria din Centru, bd. Ștefan cel Mare, nr. 126, Chișinău. Tel./fax: 21 42 03. E-mail: librariadincentru@cartier.md

Librăria din Hol, str. București, nr. 68, Chișinău. Tel.: 24 10 00. E-mail: librariadinhol@cartier.md

Librăria Vărul Shakespeare, str. Șciusev, nr. 113, Chișinău. Tel.: 23 21 22. E-mail: librariavs@cartier.md

Librăria 9, str. Pușkin, nr. 9, Chișinău. Tel.: 22 37 83. E-mail: libraria9@cartier.md

Colecția *Biblioteca deschisă* este coordonată de Dorin Onofrei

Editor: Gheorghe Erizanu

Lector: Em. Galaicu-Păun

Coperta seriei: Vitalie Coroban

Coperta: Vitalie Coroban

Design/Tehnoredactare: Ana Cioclo

Prepress: Editura Cartier

Tipărită la Combinatul Poligrafic (nr. 00144)

Fernand Combet

SCHRUMMSCHRUMM

© Éditions Gallimard, 2006

Fernand Combet

SCHRUMMSCHRUMM

Ediția I, martie 2010

© 2010, Editura Cartier pentru prezenta versiune românească.

Această ediție a apărut într-un tiraj de 610 exemplare. Toate drepturile rezervate.

Cărțile Cartier sunt disponibile în limita stocului și a bunului de difuzare.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Combet, Fernand

SchrummSchrumm / Fernand Combet. - Ch. : Cartier, 2010

(Combinatul Poligr.). - 300 p. - (Colecția „Biblioteca deschisă”).

Tit. orig. : SchrummSchrumm. - 610 ex.

ISBN 978-9975-79-613-2.

821.133.1-31

C 63

Prefață

DUPĂ PATRUZECI DE ANI...

*Pentru Onuma Nemon
și Dominique Poncet*

„Când se făcu dimineață, cumpărai o sticlă goală
de la portar și luai și eu drumul deșertului.”

Georges Henein, Une certaine poussière

Uneori o carte bună e de-ajuns ca să putem vorbi despre o operă. Uneori o carte bună face cât o slujbă, face cât un monument de aramă. Gândiți-vă la Arthur Cravan sau la John Kennedy Toole. În schimb, o capodoperă, adesea, nu duce la nimic; sau, ca să-l plagiez pe Gherasim Luca, absolut la nimic, și atât de târziu încât te întrebi cui îi folosește talentul, geniul, inspirația sau transa. Nu lui Fernand Combet, asta cu siguranță; nu lui, care s-a tras de-o parte, lăsându-se acoperit de umbră. Pentru că nu a fost prevăzător, pentru că nu a știut să tragă sfori, sau pentru că pur și simplu nu și-a ales bine armele. Dar avem oare vreo altă certitudine decât aceea că neantul ne va înghiți în curând și că, deîndată ce locul nostru va rămâne

liber, alții vor veni să calce în picioare eticii și prăfuiții noștri lauri? Combet știa că avea o operă. La ce și-ar mai fi bătut capul să fie prevăzător? Prevederile sunt pentru cei șovăielnici.

Om incomod și ferm, scriitor obstinat – caracterial, ar spune cei pe care o schimbare de dispoziție îi înspăimântă, pe care o voință de fier îi scandalizează –, Fernad Combet a cunoscut frământările unei cariere literare haotice. Notorietatea devine fragilă ca sticla atunci când mânia e de marmură. Ce mai încolo și încoace, e clar că Fernand Combet nu era făcut pentru calea regală a succesului. Era făcut să scrie, nu neapărat ca să se lase publicat. Rămân misterul destinului său și acest rar refuz de a lua parte la farsă. De aceea s-a limitat la publicarea a cinci cărți în douăzeci de ani, o bibliografie scurtă, inaugurată de o capodoperă.

Născut în Croix-Rousse, o înălțime lioneză recunoscută pentru mințile strălucite pe care le-a dat, pe 1 aprilie 1936 (dată fără pereche), Combet a fost mai întâi un copil zvăpăiat. Fiu al unui proprietar de fabricuță de boiangerie, a trecut, rând pe rând, prin toate școlile din cartier. Tatăl lui dispare pe când el avea șaisprezece ani. Trei ani mai târziu, își părăsește preatânăra soție și ajunge, nu se știe cum, să se înscrie la Facultatea de Drept, apoi intră la Științe Politice (secțiunea Diplomatie) în 1956. Face studii strălucite dar, înainte de a-și lua diploma, își fixează un țel mai urgent: ce își dorește este să scrie. Așa că în ajunul examenelor din anul al doilea întoarce spatele frumoaselor promisiuni ale Carierei și se înscrie la Limbi Orientale, o altă promisiune de pribegii. Ca să supraviețuiască, ține rubrica gastronomică din *Bien vivre* cu o fermecătoare erudiție. Burete de cultură, devorează totul: literatură, muzică – orice fel de muzică –, sculptură, pictură, viață. După o vreme petrecută

pe strada Saint-Jacques, se mută pe strada Saint-Sèverin, în apropierea fântâinii Saint-Michel, deasupra buticului lui Marcel Béalu, nu departe de librăria François Maspero. Preocuparea lui nu se schimbă nici cu o iotă. Scribe, și scribe bine. Gallimard ciulește urechea la calitățile unui text la care Combet a luptat cinci ani, dar tânărul scriitor nu are încredere în instituție. La sfatul prietenilor, el îi încredințează manuscrisul lui Pauvert, editor bine văzut la acea vreme. Apariția, sub aceste auspicii, a lui *SchrummSchrumm sau Excursia Duminicală la Nisipurile Mișcătoare*, în februarie 1966, cade ca un trăsnet. Emoționată, presa îi împletește lauri mari cât niște frunze de palmier. Mai marii criticii celebrează virtuțile unui roman stupefiant. De la Mathieu Galey (de la *Arts*) la Kleber Haedens (*Candide*) până la Luc Estang (*Le Figaro littéraire*) sau Georges Anex (*Le Journal de Genève*), toți îl situează din capul locului pe Schrumm-Schrumm „între Kafka și Chrétien de Troyes”, și are un loc de vază, grație unui articol semnat de Marie-Claude de Brunhoff, în sumarul numărului 1 din *Quinzaine littéraire*, apărut pe 15 martie 1966. Asta acum patruzeci de ani. A fost numit chiar „un soi de Kafka văzut de Dostoievski”, iar romanul era redactat de un scriitor cu „fizic de cuceritor mongol”.

Într-adevăr, cuceritor, acest Fernand Combet, care luptase din răspuțeri timp de cinci ani ca să-și ducă la bun sfârșit cartea. Ani ai unui ascet care purifică, suprimă și făurește o formă captivantă ce avea să șocheze epoca. Căci în acele vremuri de după război, de avânt economic și de război rece, toate la un loc, *SchrummSchrumm* vine de-a rostogolul ca o carte cumplită, solidă, noduroasă. Nebunia aparent administrativă – și asta amintește ceva – este aceea a unui veac ce o ia la vale, care nu se mai stăpânește, un veac ale cărui schije ne ating și ne rănesc.

SchrummSchrumm este, desigur, o carte despre opresiune și despre moarte, o carte obsedantă, pe care o putem citi în multiple sensuri. Dacă intenția autorului era să scrie o ficțiune despre liberul arbitru, putem distinge, de asemenea, un discurs despre cruzimea inutilă și oarbă, despre Absurditatea cu majusculă, despre zidurile care constrâng fiecă existență umană. Alții pot vedea aici o fabulă despre totalitarisme, în timp ce cititorii lui Serghei Stepanovici Ceahotin – *Violul mulțimilor prin propaganda politică* (1939) – sau ai lui Jean Norton Cru – *Martori* (1929) sau *Mărturie* (1930) – vor recunoaște urma manipulărilor impuse odinioară popoarelor, acele manipulări pe care azi le îndurăm fără să crâcnim pentru că le numim „campanie de presă”, sau „marketing”, sau „publicitate”, pe când ele nu sunt, nici mai mult nici mai puțin, decât propagandă. E drept că, deocamdată, nici o agenție de turism nu ne propune „excursii duminicale” obligatorii. Rămâne de văzut.

Pentru toate aceste motive *SchrummSchrumm* este neîndoielnic unul din foarte marile romane ale secolului XX, una din acele cărți care ne vor deconcerta mereu: *Abokétabak* al lui Combet, această Regulă supremă care poruncește fiecărui cetățean al Neînțelegerii să nu caute niciodată vreo logică în înlănțuirea faptelor, *Abokétabak* sinonim cu minciuna și cu oroarea banal cotidiene, minciuna și oroarea care, în 1966 ca și în 2006, guvernează conștiințele în mod aparent inofensiv în umbra Marii Porți de Fier, a Urinoarului Originar și a Casei Principiale.

Cea mai frapantă interpretare a lui *SchrummSchrumm* o dă André Hardellet, într-o scrisoare din 16 martie 1966, destinată lui Jean-Pierre Castelnau, colaborator al lui Pauvert. Autorul *Cetății Montgol* nu-și poate ascunde nici admirația,

nici emoția: „Combet a scris o carte calm feroce (...). O carte importantă, căreia nu i-am epuizat toate semnificațiile, căreia nu i-am exploatat toate minele.(...)” Admirativ și entuziast, el omagiază această „Carte a Îndoielii”, logica ei riguroasă care duce la false explicații, la abstracțiuni simbolice și la planificări destinate să „înece” obiectivele reale ale unui sistem, ale unei societăți, ale unei mașării cu oameni. „Dacă l-aș întâlni într-o zi pe Combet, mai adaugă Hardellet, nu i-aș pune nicio întrebare directă despre opera lui: mi-e de ajuns că există. Toate astea au devenit ADEVĂRATE din momentul în care el le-a creat negru pe alb. (...)”

Nici nu știa câtă dreptate avea, André Hardellet.

Sigur de succesul recunoscut al autorului său, Pauvert îi cere să „producă” o altă carte. Combet s-a executat... în aparență. Suntem în 1968. Combet scrie *Factice ou les Hommes-oiseaux*, un opus compus la comandă, ce apare în septembrie. La fel de fantezistă, această poveste alegorică este firesc inspirată de evenimentele al căror martor direct a fost, în calitate de bun vecin obligat să-și vătuiască ușa ca să evite fumul lacrimogenelor. A păstrat însă – întâmplare să fie? – un iz de bufonerie împrumutat din tonul epocii; asta dacă alcoolul, hașișul sau cocaina nu și-or fi îndeplinit rolul cu asupra de măsură. Să-și fi luat oare Fernand Combet editorul peste picior? Niciodată nu știi la ce te poți aștepta de la oamenii ăștia liberi. Pauvert se conformează și publică volumul, dar a învățat lecția și, mai departe, îi lasă autorului timp să scrie.

Cel de al treilea roman al său, *Mort et passion de Felix C. Scribador*, al cărui titlu inițial era *L'Évantail plié*, va fi publicat într-o formă puțin obișnuită pentru librăriile din

anii '60 – '70, aceea a unui generos in-quarto îmbrăcat într-o impresionantă copertă neagră. Regăsim un Fernand Combet aflat în cea mai bună formă a talentului său, povestind într-o limbă mai spumoasă, mai nouă și mai nervoasă ca niciodată, aventurile lui Félix C. din orașul TutiNova. Avem din nou de a face cu o alegorie: Felix C. Scribator seamănă prea mult cu autorul său – purtând „colierele sale, părul lui lung, ținuta lui hippie portocaliu cu maro” – ca să nu se izbească și de aceleași opreliști în parcursul lui social.

Însă periaoda fastă a succesului a trecut. Fernand Combet se retrage, călătorește, fascinat de Asia, de popoarele și de filosofii ei. Ba chiar, prin anii '80, deschide, la Paris, o prăvălie de miniaturi și antichități indiene pe care o alimentează grație regulatelor sale peregrinări pe malul Gangelui. O toană la care renunță trei ani mai târziu. În schimb călătoriile se înmulțesc și, prin anii 1984-1985, e devorat de o nouă pasiune: „computerele”. Nu se mai dezlipește de ele, trăiește ascultând muzică (împreună cu iubita lui, Renée, este un obișnuit al festivalurilor de muzică carnatică de la Madras) și citind enorm. Doar întâlnirea cu editorul Christian Laucou îi mai smulge câteva rare pagini: *Contes de l'Ambre et de l'Opium* în 1985, apoi un poem, *Chanson*, în 1988. După care Fernand Combet tace de tot.

Din ce în ce mai retras, mai intransigent în dorința sa de însingurare, Fernand Combet va sfârși prin a se izola de lumea literelor, și de lume în general. Și totuși continuă să scrie fără încetare. Pe 3 august 1994 un atac îl paralizează. Obsedat de „computerele” la care butona de diminează până în noapte, avea să-l năruiască amfetaminele, alcoolul, dar mai cu seamă blestematele acelea de cuvinte care-l țineau înlănțuit, din ce

în ce mai dureros, de taste. Calvarul lui avea să dureze nouă ani și jumătate.

Reediatarea lui *SchrummSchrumm* îi va aduce, fără niciun dubiu, lui Combet recunoașterea durabilă de care a fost lipsit până în prezent. Căci, tot refuzând, din demnitate, măruntele compromisuri, tot respingând, dintr-un simț al priorităților, mondenitățile, Fernand Combet și-a tăiat, de fiecare dată, conștiința, craca de sub picioare. De acum înaintea cititorii lui Poe, Lovecraft, Flann O'Brien, Borges, Arno Schmidt sau ai lui Philip K. Dick vor ști că mai există, *hic et nunc*, un scriitor care merită descoperit. Jean-Jacques Pauvert mărturisea în memoriile sale, *La Traversée du livre* (Viviane Hamy, 2004) că *SchrummSchrumm* rămâne cea mai bună carte din fostul lui catalog, cartea de care este cel mai mândru. Într-adevăr, acesta este romanul cel mai incomod care a văzut vreodată lumina tiparului în editura lui, și, mai cu seamă, cartea care nu seamănă cu nicio altă carte din literatura franceză a ultimului secol.

„Aș vrea să scriu o carte care să viseze”, scria Lawrence Durrell și, la fel ca Loys Masson în *Les Tortues*, Fernand Combet a creat această carte și acest vis ce duc prea departe. Uitat de cei din breaslă, s-a stins pe 29 decembrie 2003 în brațele iubitei Renée, foarte nesigur de posteritatea operei sale. Cu ceva întârziere, regretabilă, se va demonstra că un cap pătrat poate avea și geniu.

Eric Dussert

I

Într-o bună dimineată SchrummSchrumm fu anunțat că autobuzul Societății de Excursii Duminicale la Nisipurile Mișcătoare îl aștepta în fața casei. SchrummSchrumm răspunse că era, fără îndoială, vorba de o greșeală. Nu numai că nu făcuse nicio cerere pentru a pleca la Nisipurile Mișcătoare, dar – de când lumea!- autobuzul nu se oprise vreodată acolo. I se ceru însă să se încredințeze. Și chiar așa era. Era chiar el, autobuzul, care – legendar, sinistru, strălucitor – trecea cu o viteză amețitoare, într-un halo de flăcări purpurii și într-un vuiet ca de tunet... Putea fi zărit chiar și șoferul la volan. Doi tineri coborâră din mașină și desfășurară o pânză neagră pe care era scris, cu litere aurii, următorul slogan publicitar: „Excursia la Nisipurile Mișcătoare îi satisface pe cei tari și-i întărește pe molâi. Nu vă opuneți chemării vocației. Mergeți până la capăt!” Începură apoi să împartă bomboane copiilor și cârnați calzi adulților. Dar nu aveau mare trecere. Din timp în timp își înălțau capetele și strigau, fără a se adresa cuiva anume: „Îl așteptăm pe excursionistul SchrummSchrumm!” Ca la un semn, toți vecinii care stăteau la ferestre se întoarseră spre el și îi urară drum bun. Negustorul de fleacuri de tinichigerie – care se pregătea să plece, ca în fiecare zi, la Acupunctură – îi ură drum bun și excursie frumoasă. Cei

doi bătrâni care plimbau în fiecare zi un copil mort într-un cărucior roz îi urară drum bun. Chiar și niște străini îi urară drum bun în dimineața aceea. Niște funcționari de la Serviciul Expediere-Recepție, purtând pe umerii lor zdraveni trei cufere de răchită încinse cu cercuri de fier, îi zâmbiră și îi urară excursie frumoasă. Câțiva săteni veniți la o nuntă, tot înălțând foarfecele de aur, îi urară și ei drum bun. Degeaba le răspundea el că nu pleca în excursie – toți clătinau din cap cu subînțeles... Începu chiar să se neliniștească întrebându-se dacă nu cumva făcuse vreo cerere de înscriere de care nu-și mai amintea. Și apoi, de când nu mai făcuse el vreo excursie duminicală? Ehe, nici nu-și mai aducea aminte...

Ajuns în fața autobuzului, constată că toți vecinii dispăruseră. Și negustorul de fleacuri de tinichigerie, și cei doi bătrâni care plimbau un copil mort într-un cărucior roz, și cei pe care nu-i cunoștea – funcționarii de la Serviciul Expediere-Recepție, și sătenii în veșminte de nuntă – se făcuseră cu toții nevăzuți. Ferestrele erau închise și storurile trase.

Cei doi tineri se grăbiră să-l întâmpine. Aveau ochii fardați discret și unghiile lăcuite. După ce verificară că era într-adevăr vorba de SchrummSchrumm, excursionist de clasa întâi, îi ziseră:

– Cererea dumneavoastră de înscriere a fost acceptată de înaltele autorități ale Excursiei. Prin urmare, am venit să vă căutăm. Domnul Prestigiu vă așteaptă.

– Cine-i Domnul Prestigiu?

– Domnul Prestigiu este șeful convoiului. Noi suntem subordonații dumnealui. Domnul Prestigiu veghează ca această călătorie să se petreacă în cele mai bune condiții și își dă silința ca ritualul să fie întru totul respectat.

La cuvântul ritual, SchrummSchrumm nu-și putu ascunde stinghereala. Într-adevăr, și legendele vorbeau de un ritual. Făcuse, de altfel, cercetări și purtase corespondență cu diverși specialiști și chiar ținuse el însuși o conferință pe această temă. Dar zadarnic încerca să-și amintească formulele. Din fericire nu avu răgaz să se frământa prea mult: Domnul Prestigiu sosi. Era un bărbat solid și înalt. Zâmbea descoperindu-și toți dinții și ținea în mână un bici care se subția spre vârf, dar cu mânerul gros și dur. Se servea de el cu o îndemânare extraordinară, șuierându-i șfichiul pe lângă urechile tinerilor care stăteau nemișcați – obișnuiți, probabil, cu această manie. Dimpotrivă, SchrummSchrumm, când văzu cureaua de piele apropiindu-se de fața lui, nu se putu împiedica să nu facă un salt în spate, spre hazul tuturor.

– Iertați-mi nervozitatea, zise el. Mi-s nervii în pioaneze.

– Da, întotdeauna-i așa, încuviință Prestigiu. Nu ne așteptați așa devreme, nu-i așa?

– Nu vă așteptam chiar deloc, replică SchrummSchrumm. Și nici nu-mi amintesc să fi făcut vreă cerere de înscriere.

– Auziți, Domnule Prestigiu! ziseră cei doi tineri. Nu-și amintește de nimic. Nu-i nemaipomenit?

Însă șeful convoiului nu manifestă nicio mirare.

– Liniștiți-vă, domnule excursionist, se mai întâmplă, spuse el făcându-le semn băieților să stea cuminți. Nu-i chiar o reacție normală, dar nici nu avem de ce să ne facem griji. Nu le dați ascultare imbecililor ăstora doi. Uitați cum stau lucrurile: într-o zi depuneți o candidatură. Pe urmă trec săptămâni, luni, poate chiar ani și, încetul cu încetul, uitați când și de ce ați făcut acest demers. Poate că erați numai abătut; sau poate voi ați să vedeți un ținut. Dar nici nu vă mai gândiți

la asta... Astfel încât, atunci când, după tot acest răstimp – ce de timp pierdut, aveți dreptate, domnule excursionist –, autobuzul Societății de Excursii la Nisipurile Mișcătoare vine să-l caute pe candidatul excursionist, acesta ne declară că nu-și amintește să fi semnat vreo cerere de înscriere. E uimit, uneori manifestă chiar o anumită ostilitate la adresa noastră, căci între timp își făcuse alte planuri... Asta se petrece și în mintea dumneavoastră, nu-i așa? Vedeți că suntem la curent cu toate. N-aveți grijă, o să treacă.

– E foarte subtil ce spuneți și asta demonstrează că aveți o solidă instrucție de funcționar în Excursii, răspunse SchrummSchrumm. Dar explicația asta nu e valabilă și în cazul meu. Eu sunt excursionist profesionist, domnilor. Excursia pentru mine nu e o petrecere a timpului liber, nu e nici măcar o plăcere: e o vocație. Cu alte cuvinte, dacă aș fi făcut o cerere, mi-aș fi amintit.

– Nu vă fie cu supărare, domnule excursionist.

– Vorbeam așa doar ca să simplificăm lucrurile. În fond, fie că vă amintiți fie că nu, acum trebuie să veniți: deja suntem în întârziere și, în plus, ne-am cam îndepărtat și de la ritual. Casa vă e bine închisă, domnule SchrummSchrumm? Sunteți gata, într-un tot și cu adevărat pregătit?

SchrummSchrumm răsufală ușurat la auzul acestor ultime două fraze în care recunosc formulele ritualice.

– Casa mi-e bine închisă și sunt gata, într-un tot și cu adevărat pregătit.

– Perfect! rosti Prestigiu adresându-le subalternilor un semn vag, dar căruia ei părură să-i înțeleagă perfect semnificația, căci se năpustiră asupra lui SchrummSchrumm și-l prinseră cu o forță de care nu-i credeai în stare. Îl dezbrăcă

complet și începură să-i frece trupul cu balsamul negru și puturos al novicilor. Nu trebuia să le ia în nume de rău această măsură, îi explicară ei, ba chiar dimpotrivă, căci era vorba de un balsam ritualic, menit să-l apere împotriva halucinațiilor de-a lungul drumului până la Neînțelegere.

SchrummSchrumm își aminti la timp ce se cuvenea să întrebe:

– Ce este Neînțelegere?

– Neînțelegere este sediul central al Excursiei Duminicale la Nisipurile Mișcătoare, i se răspunse în timp ce era condus la autobuz. Fu așezat în față, imediat în spatele șoferului care se întoarse să-l măsoare gânditor din priviri pe noul venit. Scaunul de alături nu era ocupat. În spate un bărbat de vreo cincizeci de ani, îmbrăcat foarte elegant, cu o vestă înflorată și cu o perla enormă înfiptă în cravată, vorbea încet cu un bărbat de patruzeci de ani cu față tristă și severă. Dar, în afară de cei doi pasageri, toți ceilalți călători dormeau și sforăiau care mai de care: nici zarva făcută când el fu împins înăuntru, nici zgomotoasele considerații ale celor trei nu-i făcură să deschidă ochii sau să întoarcă măcar capetele. „Ciudat autobuz, ciudați călători”, își zise SchrummSchrumm zâmbindu-i curtenitor șefului Prestigiu. Acesta îi răspunse cu o grimasă ironică și îi interpelă pe cei doi băieți fardați: „Grăbiți-vă!”, le ordonă el pe un ton brutal.

Cei doi se aruncară iar asupra lui SchrummSchrumm imobilizându-l și, indiferenți la protestele lui, îi prinseră mâinile și gleznele în cătușele fixate pe brațele scaunelor și pe planșeul autobuzului. „Nu mai faceți atâta scandal! Toată lumea e încătușată aici...”, făcu un băiat și atunci SchrummSchrumm observă într-adevăr cătușele strălucind la încheietu-

rile mâinilor tuturor călătorilor. „Bine!”, conchise Prestigiu în timp ce subalternii se îndreptau spre spatele mașinii. Închise el însuși portiera, se așeză lângă SchrummSchrumm și dădu semnalul de plecare.

– Hop! Hop! făcu el vesel.

– Hop! Hop! repetă cu bucurie șoferul, și mașina se puse în mișcare.

Urmară mai întâi un parcurs pe care SchrummSchrumm îl cunoștea bine. Casele mici pe lângă care treceau erau cele ale excursioniștilor pensionari și tihniți: înconjurate de grădini îngrijite; fumul tremurător al șemineelor se înălța în văzduh, iar ferestrele erau înveselite de perdele în carouri. Dar, curând, casele se răriră, peisajul deveni mai arid și mașina apucă pe un drum necunoscut. Acum treceau pe lângă țigani așezați în fața unor hanuri părăsite, dar care fuseseră odată nemaipomenit de luxoase. Copii hilari dansau împreună cu orbi, cu infirmi sau cu nătăngi la marginea poiențelor ofilite. De fiecare parte a drumului stâlpii de telegraf erau transformați în spânzurători de care atârnav trupurile unor bărbați. Limba neagră le ieșea din gură. Țărani în costume de nuntă cocoțați pe scări tăiau limbile spânzuraților cu foarfece de aur și cântau cuplete obscene. Șeful convoiului așteptă ca mașina să treacă de spânzurați și se ridică. Lăsă cu grijă de o parte biciul de care era nedespărțit și scoase dintr-un toc de piele de căprioară un ciocănel lucrat cu meșteșug. Purcuse apoi la o minuțioasă verificare a legăturilor excursioniștilor. Bătea cu ciocănelul în lăntucurile metalice și dădea din cap mulțumit când auzea sunetul cristalin indicând că erau în stare bună. Urmărindu-l – în ciuda cătușelor putea întoarce capul și să vadă până pe la mijlocul autobuzului –, SchrummSchrumm

fu frapat de un amănunt care-i scăpase la urcare: printre excursioniști nu erau nici femei, nici copii.

– Al naibii tip, Prestigiu ăsta, nu-i așa? murmură domnul bine îmbrăcat din spatele lui. Așteptase ca șeful convoiului să ajungă în spate ca să îndrăznească să lege o conversație. SchrummSchrumm îl aprobă:

– Da, e un om cumplit. Iar tovarășii noștri de drum dorm duși.

Aprobară amândoi din cap.

– Permiteți-ne să ne prezentăm, șopti domnul elegant. Dumnealui este secretarul și prietenul meu, domnul Broadway; iar eu sunt Basile, industriaș la Acupunctură. E prima noastră excursie și ni se pare foarte interesant. Am auzit vorbindu-se de dumneavoastră, domnule SchrummSchrumm. Faptele dumneavoastră sunt celebre.

Dar o voce puternică îi făcu să tresară: „Liniște! În autobuzele Societății de Excursii Duminicale la Nisipurile Mișcătoare nu e tolerată niciun fel de discuție!” Era ordinul lui Prestigiu care, terminând verificarea și întorcându-se la locul lui, repri-mă ferm conversația. Astea fiind zise, scoase un oftat adânc și se pregătea să se așeze când, fără vreun motiv aparent, șoferul făcu o manevră brutală, scoțând mașina pe marginea drumului și oprind apoi brusc. Toți excursioniștii fură aruncați în față, ceea ce cu siguranță ar fi provocat accidente dacă nu ar fi fost imobilizați de cătușe. Atunci se treziră toți deodată și începură un concert de proteste, cu atât mai indignate, cu cât Prestigiu zăcea întins pe podea. Fusesse aruncat cu o violență nemaipomenită și părea imposibil să nu-și fi rupt vreun mădular. Cei doi băieți fardați erau deja îngenuncheați la căpătâiul șefului lor și îi lingeau pe rând fața, gemând cu voce tare: